

OPRACOWANIE PYTANIA

Motyw winy i kary. Omów zagadnienie na podstawie *Zbrodni i kary* Fiodora Dostojewskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

LEKTURA BAZOWA

Fiodor Dostojewski, *Zbrodnia i kara*

EPOKA

Realizm

ŹRÓDŁO

ustna.odrabiamy.pl

ZESKANUJ TELEFONEM ALBO KLIKNIJ

Kursy maturalne

Pakiet 10 kursów do matury 2027 od Odrabiamy.pl.

Przećwicz to pytanie

Darmowy symulator matury ustnej. Ocena wg kryteriów CKE.

Posłuchaj

Darmowy kurs z opracowaniem pytań jawnych 2027.

1 O co tak naprawdę pyta komisja

Dostojewski przesuwając akcent z kary zewnętrznej na wewnętrzną: prawdziwa kara zaczyna się natychmiast po zbrodni i rozgrywa się w psychice bohatera, na długo przed wyrokiem sądu. Sedno zagadnienia to pokazanie, że wina odcina człowieka od ludzi i od samego siebie. Bez teorii Raskolnikowa zbrodnia wygląda na zwykły rabunek, a jest eksperymentem ideowym, który się nie powiódł.

SŁOWA KLUCZE POLECENIA

wina

Nie sam czyn, lecz jego źródło: pycha rozumu, która pozwoliła Raskolnikowowi uznać, że jemu wolno zabić. Komisja oczekuje, że wskażesz teorię jako korzeń winy, a zabójstwo jako jej sprawdzian.

kara

U Dostojewskiego dwuwymiarowa: zewnętrzna (śledztwo, wyrok, osiem lat katorgi) i wewnętrzna (gorączka, lęk, izolacja, rozpad tożsamości). Powieść dowodzi, że ta druga zaczyna się natychmiast i jest surowsza.

motyw

Element powracający u kilku postaci: Raskolnikow, ale też Świdrygajłow, który uniknął kary sądowej i sam się skazuje, oraz Marmieladow, który karze się piciem za krzywdę rodziny. Wypowiedź o motywie pokazuje jego warianty.

KOMISJA CHCE USŁYSZEĆ

- ✓ Tezę: u Dostojewskiego najsurowszą karą nie jest wyrok, lecz to, co wina robi z psychiką i relacjami człowieka, a kara przyjęta dobrowolnie otwiera drogę do odrodzenia.
- ✓ Teorię Raskolnikowa jako źródło winy, zabójstwo lichwiarki i Lizawiety jako jej test oraz co najmniej trzy przejawy kary wewnętrznej – chorobę, izolację od bliskich, grę z Porfirym – zakończone wyznaniem winy Soni i katogą.
- ✓ Kontekst literacki lub biblijny z innym modelem kary oraz wnioski o tym, że sumienia nie da się oszukać, a kara wewnętrzna jest surowsza od zewnętrznej.

2 Co wziąć z lektury i jaki kontekst wybrać

Z LEKTURY BAZOWEJ

- Teoria i jej sprawdzian: Raskolnikow w artykule dzieli ludzi na zwykłych i niezwykłych, którym wolno przekroczyć prawo, i zabija toporem lichwiarkę Alonę Iwanowną, by sprawdzić, do której grupy należy; przypadkowo zabija też jej siostrę Lizawietę. Wina rodzi się w pysze rozumu, nie w nędzy – łup ukrywa pod kamieniem i nigdy go nie użyje.
- Kara wewnętrzna od pierwszej chwili: po zbrodni Raskolnikow popada w gorączkę, mdleje w komisariacie na wzmiankę o morderstwie, wraca na miejsce zbrodni i dzwoni do drzwi, by przeżyć to jeszcze raz, odpycha matkę, siostrę Dunię i Razumichina. Wina odcina od ludzi, zanim ktokolwiek go podejrzewa.
- Sen o powtórzonej zbrodni: Raskolnikow śni, że znów uderza lichwiarkę toporem, a ona nie umiera, tylko śmieje się z niego bezgłośnie, podczas gdy z korytarza patrzą ludzie. Sumienie karze obrazem, którego nie da się zabić – kara zamknięta w psychice.
- Gra z Porfirym: śledczy Porfiry Pietrowicz nie ma dowodów, więc prowadzi z Raskolnikowem psychologiczne rozmowy o jego artykule, prowokuje i czeka, aż bohater sam się zdradzi; w końcu mówi mu wprost, że wie, i radzi przyznać się dobrowolnie. Kara zewnętrzna okazuje się słabsza od wewnętrznej – to nie Porfiry łamie Raskolnikowa, lecz on sam.
- Sonia i wyznanie: Raskolnikow przyznaje się do zbrodni Soni, a ona każe mu pójść na rozstaje, ucałować ziemię i wyznać winę ludziom; na placu Siennym kłęka i całuje ziemię, a potem idzie do komisariatu. Wcześniej fałszywie przyznał się malarz Mikołka, co dawało bohaterowi szansę ucieczki – odrzuca ją. Kara przyjęta dobrowolnie jako pierwszy krok do odkupienia.
- Świdrygajłow i epilog (opcjonalnie): Świdrygajłow, na którym ciąży podejrzenie o śmierć żony i krzywdę dziecka, nigdy nie został ukarany przez sąd, a jednak po odrzuceniu przez Dunię popełnia samobójstwo – kara bez skruchy. Raskolnikow na katorze, gdzie towarzyszy mu Sonia, po długim oporze doświadcza przemiany i bierze do rąk Ewangelię – kara ze skruchą prowadzi do odrodzenia.

KONTEKSTY DO WYBORU

MITOLOGICZNY

POLECANY

Mit o Syzyfie

Syzyf roznosi zastyszane na Olimpie plotki, wyjawia sekret Zeusa, dwukrotnie oszukuje Tanatosa, aż dosięga go kara: musi wtaczać na górę głaz, który zawsze wyślizguje mu się z rąk. Zestaw tę symboliczną, beznadziejną karę z psychicznym cierpieniem Raskolnikowa.

LITERACKI

Makbet, William Shakespeare

Makbet zabija króla Dunkana i od tej chwili nie zna spokoju: widzi ducha Banka, nie może spać, a Lady Makbet w somnambulicznym śnie zmywa z rąk krew i popełnia samobójstwo. Ten sam mechanizm co u Dostojewskiego – zbrodnia sama wymierza karę przez sumienie i rozpad osobowości – ale u Szekspira nie ma drogi powrotu: kara niszczy sprawcę do końca, u Dostojewskiego może go ocalić.

BIBLIJNY

Księga Rodzaju: historia Kaina

Kain zabija brata z zawiści, a Bóg nie skazuje go na śmierć, lecz na wygnanie i tułaczkę, znacząc go piętnem, które chroni go przed zemstą. Archetyp winy, która odcina od wspólnoty, i kary, która jest zarazem ochroną – Raskolnikow, błędzący po Petersburgu i odpychający bliskich, powtarza los Kaina, ale Dostojewski dodaje to, czego u Kaina nie ma: skruchę i powrót.

LITERACKI

Dziady cz. II, Adam Mickiewicz

W ludowym obrzędzie duchy odbywają kary dopasowane do win: Widmo złego pana, który odmawiał chleba głodnym, jest szarpane przez ptaki i nie może dostać się ani do nieba, ani do piekła. Kara zewnętrzna, wieczna i nieodwołalna, wymierzana zza grobu – kontrast z Dostojewskim, u którego kara rozgrywa się za życia, w sumieniu, i zostawia miejsce na odkupienie.

3 Mapa wypowiedzi

- 1 Teza: u Dostojewskiego najsurowszą karą za zbrodnię nie jest wyrok, lecz to, co wina robi z psychiką i relacjami człowieka.
- 2 Teoria Raskolnikowa i zabójstwo jako jej test – źródło winy tkwi w pysze rozumu, nie w nędzy.
- 3 Kara wewnętrzna: choroba, strach, samotność i gra z Porfirym jako rozpad bohatera przed procesem.
- 4 Sonia, przyznanie się i katorga jako początek odkupienia – kara przyjęta dobrowolnie umożliwia odrodzenie.
- 5 Kontekst: Mit o Syzyfie – Syzyf roznosi zasłyszane na Olimpie plotki, wyjawia sekret Zeusa, dwukrotnie oszukuje Tanatosa, aż dosięga go kara: musi wtaczać na górę głaz, który zawsze wyślizguje mu się z rąk. Zestaw tę symboliczną, beznadziejną karę z psychicznym cierpieniem Raskolnikowa; wniosek: literatura pokazuje, że sumienia nie da się oszukać.